

خیاط باشی

نشریه فرهنگی هنری خیاط باشی * سال اول ، شماره اول

مدیر مسوول و سردبیر:

کوثر عباس تبار

هیئت تحریریه:

کوثر عباس تبار ، سپیده خزایی ، کوثر زارعی

تاریخچه صنایع دستی و تمدن در ایران

هاون، مجسمه و ... مهارت داشته اند.

تاریخچه صنایع دستی ایران در دوره قاجار

در دوران قاجار به علت مسائل سیاسی از جمله قراردادهایی که با انگلیس و روسیه منعقد شد و نیز واردات برخی کالاها، به صنایع دستی توجه کافی نشد.

تاریخچه صنایع دستی ایران در دوره پهلوی

در دوران پهلوی نیز صنایع دستی بیشتر در ارتباط با اقشار خاص از جامعه مطرح می شد. پس از انقلاب توجه به ابعاد کاربردی صنایع دستی بیشتر دیده شده است و در هر حال صنایع دستی در ایران دارای قدمت و تنوع بسیار زیادی است.

است، دگرگونی زیادی در دست ساخته های ایرانی ایجاد شده است. در دوره زمانی ۱۲۰۰ سال پیش از میلاد نیز آهن به جای مفرغ مورد استفاده قرار گرفت. دکتر اشמיד به مجموعه ای از فرآورده

های دو تا سه هزار سال قبل از میلاد دست یافته که نشان می دهد ایرانیان آن زمان در «فلزکاری» و ساخت مصنوعات دیگر مثل

تاریخچه صنایع دستی و تمدن در ایران دارای سابقه دیرینه ای است. قدیمی ترین مرحله زندگی بشر در ایران بر طبق آثار بر جای مانده به «عصر حجر میانه» بر می گردد.

مدارک موجود در «غار هوتو» یا همان «غار کمر بند» که در نزدیکی بهشهر فعلی است، نشان می دهد که حدود ۶۰۰۰ سال قبل از میلاد کشت غلات در ایران مرسوم بوده و محصولات به وسیله داسی که از سنگ چخماق ساخته شده بود و لبه دندانه داری داشته است، درو می شده اند.

همچنین دکتر گیرشمن اشاره می کند که در عصر حجر میانه افرادی که در کوهستان های بختیاری می زیسته اند، شیوه های ساخت «ظروف سفالین» را می دانسته اند.

با فرارسیدن «عصر مفرغ» که حدود ۲۷۰۰ سال قبل از میلاد بوده

طبقه بندی صنایع دستی ایران

گری نازک کاری (ریزه کاری) چوب معرق - منبت

هنرهای مرتبط با سنگ

سنگ تراشی خراطی سنگ معرق سنگ مشبک سنگ حکاکی سنگ مرصع فیروزه کوبی

نگارگری

نگارگری کتاب و نگارگری مرقعات تذهیب تشعیرگل و مرغ طراحی سنتی، که شامل موارد زیر است: طراحی قالی و گلیم طراحی قلمی ترسیمات ناخنی گره کشی (طراحی گره) ساخت ابزار و موادبوم سازی ساخت قلم و قلم موساخت رنگ هاچسب ها و روغن هامهره کاغذ پوستی تخته صیقلی اصطلاحات و واژه ها

چاپ های سنتی

چاپ روی کاغذ (چاپ سنگی) چاپ روی پارچه، که شامل چاپ های زیر است: قلم کار کلافه ای (باتیک) گره خورد (دارایی)

حصیربافی

بوربافی چیغ بافی مرواربافی بامبو بافی

نمد مالی

پوستین دوزی

آثار چرمی

سراجی حکاکی رو چرم

رنگ سازی سنتی

رنگ های حیوانی رنگ های گیاهی رنگ های معدنی رنگ های شیمیایی مرکب سازی (مرکب خوش نویسی و مرکب نگارگری)

رنگ رزی سنتی

میتواند بر روی کاغذ، چوب، پشم، ابریشم و پنبه انجام شود

سازی ریخته گری زیورسازی آثار فلزی ترکیبی ضریح سازی اسلحه سازی علامت سازی

میناسازی

مینای نقاشی مینای خانه بندی مینای مرصع

سفالگری

سفال بدون لعاب که مشتمل است بر: سفالگری با دستچرخ کاری نقش برجسته سفالی سفال لعابدار که مشتمل است بر: سفال دوغابی لعاب سازی نقاشی روی لعاب نقاشی زیر لعاب کاشی که خود انواع گوناگونی دارد، مانند: هفت رنگ معرق زرین فام مینایی معقلی سفال مینایی سفال زرین فام خرمهره، که در حال حاضر، فقط در دو کارگاه و در شهر قم تولید میشود. بدل چینی

اگرچه طبقه بندی های گوناگونی از صنایع دستی ایران به عمل آمده است؛

اما به نظر، طبقه بندی زیر که توسط گروه هنرهای سنتی فرهنگستان هنر انجام پذیرفته است مناسب تر است:

یافته های داری

قالی (فرش دستبافت): به عنوان مهمترین زیرانداز، که شامل قالی تمام پشمی، پشم ابریشم، کرک ابریشم، گل ابریشم، ابریشمی و تمام ابریشمی است. گلیم: که مشتمل است بر: گلیم دورو (ساده، پود بافت و تخت بافت) گلیم یک رو (سوماک، پود پیچ و سوزنی) گلیم یک رو با ترکیبی از بافتهای قالی و گلیم همچون گلیم نقش برجسته ایلام، زیلوگبه

دست بافته های دستگاهی (نساجی سنتی)

جاجیم و جاجیم ماندها (جاجیم، جاجیمچه، گلیمچه ای مت کاژین، چننه، کیسه حمام، موج، ماشته و اهرامی) پلاس پارچه ها: که به دو دسته تقسیم میشود: پارچه های فاخر مانند: زری، مخمل، مخمل نقش برجسته، ترمه، دارایی، پارچه ای ابریشمی، بافت کلات نادری، پارچه ای ابریشمی بافت قاسم آباد رودسر (چادر شب) و شال سایر پارچه ها، مانند: عبا، بَرک، کرباس، مِتقال، اَرَمک، شمد، شعر، احرامی، چادرشب، روفرشی، پرده ای و ...

رودوزی های سنتی

که یکی دیگر از انواع صنایع دستی ایران به شمار میرود شامل سه دسته به شرح ذیل است:

دوخت روی پارچه: سوزن دوزی سوزن دوزی بلوچ سوزن دوزی ممقان سوزن دوزی درویشی تفرشیپته دوزی بخارادوزی نقش دوزی نواردوزی ملیله دوزی گلابتون دوزی خوس دوزی زرتشتی دوزی قلاب دوزی قلاب دوزی اصفهان قلاب دوزی رشت دوخت داخل پارچه: چشمه دوزی سکه دوزی الحاق مواد دیگر به پارچه: قیطان دوزی یک دوزی پیله دوزی آجیده دوزی منجوق دوزی پولک دوزی سکه دوزی زغره دوزی نقده دوزی تکه دوزی (چپلی تکه دوزی)

هنرهای فلزی

دواتگری حکاکی روی فلز قلم زنی مشبک کاری ملیله کاری زرگری کوفته گری طلاکوبی نقره کوبی مس کوبی چلنگری (زمودگری) قفل

معرفی میناکاری...

مینا کاری در لغت

نزدیک‌ترین معنای لغوی برای مینا به معنی آسمان آبی است.

مینا کاری هنری است که طرح‌های متفاوتی که معمولاً با قلم سفید است بر روی ظروف مسی، نقره ای و طلایی نقش می‌شود. رنگ زمینه زیر نقوش معمولاً به رنگ‌های آبی، سبز و گاهی قرمز می‌باشد که اگر به چشم هنر به داخل ظروف منقوش مینا بنگریم یادآور

پهنای زیبای آبی آسمان باشد. شاید به همین خاطر است که اسم این هنر را مینا کاری نامیده‌اند.

مینا کاری یا میناسازی هنری است که سابقه‌ای در حدود پنج هزار سال دارد و از صنایع دستی محسوب می‌شود. امروزه این هنر بیشتر بر روی مس انجام می‌شود ولی می‌توان بر روی طلا و نقره نیز آن را به عمل آورد. طلا تنها فلزی است که به هنگام ذوب شدن مینا اکسید نمی‌شود از اینرو امکان اجرای طرحی همراه با جزئیات و

با شباهت هر چه تمامتر بر روی مینا را ایجاد می‌کند در حالی که میناهای مسین و نقره‌ای چنین کیفیتی را ندارند. شکل‌گیری مینا نیز از ترکیب اکسیدهای فلزات و چند گونه نمک در مجاورت حرارت بالا (۷۵۰ تا ۸۵۰ درجه سانتی‌گراد) می‌باشد که رنگ‌ها در طول زمان و بر اساس دما بوجود می‌آیند. امروزه در ایران کانون تولید مینا کاری شهر اصفهان می‌باشد و استادان برجسته‌ای در تولید آثار مینا مشغول به فعالیت هستند

اهمیت شناسی صنایع دستی

نقش صنایع دستی در تولید ملی

از آنجا که صنایع دستی متکی به منابع داخلی است، بطور معمول بیش از ۹۰٪ ارزش داده‌ها در این رشته‌ها را - که بیشتر شامل نیروی کار، مواد اولیه مصرفی و ابزار کار است - می‌توان در داخل کشور فراهم کرد.

طبعاً هرگونه افزایش و میزان تولید و فروش فرآورده‌های دستی اثر مستقیمی در ازدیاد تولید ناخالص ملی دارد. امروزه برخی از کشورهای در حال توسعه صاحب صنایع دستی به جای صدور مواد خام مانند چوب، پنبه، پشم، پوست و دیگر مواد، تلاش می‌کنند که آنها را به محصولاتی تبدیل کنند که در تولید آن مهارت دارند و فرآورده‌های تولید شده را که دارای ارزش افزوده بالاست به کشورهای دیگر، بویژه کشورهای پیشرفته، عرضه کنند. بخش صنایع دستی از طریق دستیابی به ارز خارجی، ایجاد شغل و رشد اقتصادی پایدار می‌تواند تاثیر اساسی بر اقتصاد ملی داشته باشد، پولی که برای صنایع دستی خرج می‌شود بلافاصله و مستقیماً در جامعه محلی گسترده می‌گردد. این فرصتی است برای جایگزین کردن واردات از کشورهای دیگر که بازار را احاطه کرده‌اند، اما نماینده فرهنگ بومی آن کشور نیستند و عموماً کمکی به اقتصاد آن نمی‌کنند. در پس میزان فروش صنایع دستی و افراد درگیر این کار، این عده را نیز باید به حساب آورد:

الف) همه کسانی که در تهیه مواد خام و تجهیزات لازم برای تولید دخالت دارند
ب) همه آنهایی که وظیفه حمل و نقل و انبارداری صنایع دستی را برعهده می‌گیرند
ج) همه کسانی که مسئولیت فروش اعم از عمده فروشی یا خرده فروشی را انجام می‌دهند

نقش صنایع دستی در اشتغال زایی و رفع معضل بیکاری

صنایع دستی می‌تواند در مناطق روستایی کشور و در نقاطی که فعالیت‌های کشاورزی کار اصلی و عمده مردم را تشکیل می‌دهد و نیز در مناطق عشایری که دامداری شغل اصلی و رایج است بعنوان فعالیتی دائمی و فصلی مطرح شود. در شهرها نیز می‌تواند بعنوان کار دائم و غیر دادم گسترش یابد. ایجاد کارگاه‌های تولید صنایع دستی بصورت کارگاهی برای بسیاری از شهرنشینان می‌تواند ایجاد حرفه نماید (همان).

گسترش صنایع دستی و استفاده از آن بعنوان عامل ایجاد شغل و درآمد در روستاها از اهمیت بالایی برخوردار است، چرا که ماندن در روستا یعنی تولید، رشد و شکوفایی و آمدن روستاییان به شهر به مفهوم مصرف و کاهش تولید است که این امر وابستگی بیشتر به واردات محصولات کشاورزی و تضعیف روزافزون کشاورزی داخلی و صنایع وابسته به آن را همراه خواهد داشت.

در میان تعداد زیاد رشته‌های صنایع دستی کمتر صنعتی را میتوان یافت که امکان ایجاد و رشد و توسعه در روستاها را نداشته باشد، چرا که در واقع اساس و منشا بسیاری از آنها همین روستاها بوده است، از این رو امروزه برخی از کشورهای در حال توسعه نظیر هند، اندونزی، چین، نپال و تایلند با قائل شدن نقش لازم برای صنایع دستی روستایی خود در برنامه ریزی‌های کلان توسعه اقتصادی با پیشرفت چشمگیری روبرو بوده‌اند و همه ساله از تولید و فروش خارجی صنایع دستی خود به درآمد ارزی قابل توجهی دست می‌یابند. نمونه بارز آن صنایع دستی کشورهای نظیر چین و تایلند است که امروزه در بسیاری از شهرهای بزرگ ایران، فرو شگاه‌های بسیاری به فروش آنها اختصاص یافته است و اگر این روند همین گونه ادامه یابد، بزودی شاهد از میان رفتن بیش از پیش صنایع دستی ایرانی در بازارهای خارجی و داخلی خواهیم بود و این به معنی افزایش روند بیکاری است و سدی بزرگ را در راه توسعه اقتصادی ایجاد خواهد کرد.

برای اقتصاد جوامع در حال توسعه ای مانند ایران مهمترین چالش ایجاد فرصت‌های شغلی برای جمعیت جوان است. یکی از آنان توسعه اقتصادی با تکیه بر امکانات درونی، مانند صنایع دستی است که در کشور ما ریشه‌های عمیق و استوار در آداب و رسوم، سنت‌ها و در مجموع در فرهنگ مردمی ما دارد. صنایع دستی بعنوان صنعتی کاملاً بومی و غیر وابسته که مواد اولیه آن به راحتی در داخل کشور قابل تامین است نیاز به سرمایه‌گذاری زیادی نداشته و به همین دلایل دارای ارزش افزوده‌ای بالا است (یاوری، ۱۳۷۳). همچنین وجود تکنیک‌های ساده و آموزش راحت آن و نیز هماهنگی فرهنگ تولید آن با فرهنگ اصیل مردمی، آن را به صنعتی مناسب جهت اشتغال زایی بدل کرده است.

در ایران که با تنگنای سرمایه‌گذاری‌های کلان و بحران بیکاری مواجه است، توسعه صنایع دستی با سرمایه‌گذاری اندک، راهگشایی برای ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب و درآمدزاست. قابلیت استقرار صنایع دستی در شهر و روستا و در محیط‌های کوچک خانگی نه تنها می‌تواند آن را بعنوان شغلی مستقل و منبع درآمدی برای نیروی کار درآورد، بلکه در روستاها بعنوان شغلی جانبی در فاصله زمانی میان کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی، درآمد مکملی را برای روستاییان تامین می‌کند. این امر به رونق کشاورزی و دامپروری نیز کمک می‌کند.

امروزه به تجربه ثابت شده است که ایجا امکانات رفاهی مانند آب، برق، گاز، تسهیلات آموزشی و بهداشتی به تنهایی نمی‌تواند سبب ماندن روستاییان در روستاها شود، بلکه عامل مهم آباد ماندن روستاها ایجاد شغل و درآمد پایدار برای ماه‌های بیکاری آنهاست، بویژه که امروزه با ورود ماشین‌آلات پیشرفته به عرصه کشاورزی، نیاز کمتری به نیروی انسانی نسبت به گذشته احساس می‌شود و این امر به نوبه خود سبب بیکاری بیشتر روستاییان شده و اسباب مهاجرت به شهرها و بدنبال آن ایجاد معضلات جدیدی را فراهم می‌آورد.

